

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

521

שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • שופטים תשפ"א

שיחתנו את דינם שימותו מיד בשנה זו, אלא יכול להיות שיחתנו את דינם אלא שימותו קודם הזמן שהיה קצוב להם לחיות.

ואם כן יכול להיות שאדם היה צריך לחיות מאה ועשרים שנה, וזהו הזמן שנקצב לו מתחילת בריאתו, אבל בראש השנה שעבר נגזר עליו קיצור ימים, שיחיה פחות שנה, והוא אינו יודע מזה.

ולכן אף על פי שהשנה הזו עברה בשלום, אי אפשר לדעת מה יהיה ומה מצבו באמת, ושמה כבר בשנה שעברה נגזר עליו שיחיה מאה ותשע עשרה במקום מאה ועשרים שנה, וכך בכל שנה יכול להיות שמפחיתים לו מימי חייו והוא אינו יודע מזה, לכן אין מקום להיות רגוע ממה שעברה השנה בטוב, וצריך להשתדל בכל מה שיכול ולעשות תשובה לפני יום הדין.

פשוט במעשים וחומר ביטול תורה

וכיצד עושים תשובה, הנה כבר אמרו חז"ל שצריך לפשפש ולמשמש במעשיו (עירובין יג, ב, ועיין מסילת ישרים פי"ג), אבל זה לא פשוט לדעת מה הם החטאים, ויש דברים שאדם לא יודע כלל שהם חטא, ואינו חושב עליהם.

ולמשל ביטול תורה, הרי אמרו חז"ל (ברייתא מסכת פאה) שתלמוד תורה כנגד כולם, ובשערי תשובה רבינו יונה (ג, טז) כתב שלפי גודל המצוה יגדל העונש למי שיחדל לעשותה, וכל מצוה שיש עליה הרבה שחר, אם לא מקיימים אותה אזי החטא יותר חמור ועונשו יותר גדול.

והביא שם ראייה לזה ממצוות קרבן פסח ומילה, שהן מצוות עשה, ומי שמבטל אותם אינו עושה שום מעשה, והוא רק שם ואל תעשה, שאינו מקריב קרבן פסח או שאינו נימול, ואף על פי כן יש עונש כרת על זה, ובכל התורה לא מצונו עונש כרת על שם ואל תעשה, אבל בפסח ומילה יש כרת למרות שהוא בשם ואל תעשה, והטעם בזה, מפני שהן מצוות גדולות וחשובות מאד, שדוחות שבת, ולכן גם החטא בביטולן חמור מאד ועונשו כרת.

וזהו דוגמא ומשל לכל המצוות, שלפי גודל המצוה יגדל העונש על ביטולה, ולכן גם תלמוד תורה שהוא כנגד כולם ושכרו עצום, ממיילא גם החטא הוא אותו הדבר וביטול תורה כנגד כולם, ובאמת כבר כתוב מפורש כן, וכמו שהביא רבינו יונה בעצמו בשערי תשובה (שם יד) מחז"ל שכשם ששכר תלמוד תורה גדול מכל המצוות כך עונש המבטלה גדול מכל העבירות, ולפי דבריו הנ"ל הרי זה פשוט, כי לפי גודל המצוה יגדל עונש מי שיחדל לעשותה.

וכשיפשפש אדם במעשיו, מי יכול לומר שאין לו החטא של ביטול תורה, ואפילו אם עכשיו הוא כבר נזהר ועושה כמה שהוא יכול, הרי החיוב מתחיל כבר מגיל בר מצוה, ואם יעשה חשבון על כל העבר, וכי מבר מצוה לא היה שום ביטול תורה, הרי זה לא שכיח כלל, שמדי לאחר בר מצוה ייזהר כל כך מביטול תורה, ורק על הגר"א מסופר שלפני פטירתו הוא התוודה ואמר 'רגעים ביטלתי מדברי תורה, והיינו שבמשך כל חייו מיום עמדו על דעתו ביטל רק כמה רגעים ולא יותר, וזהו לפי גודל מדרגתו, שכבר לפני בר מצוה היה גאון וידע את השי"ס ואת כל התורה כולה, כפי שמשופר בספר 'עליות אליהו' מה הייתה מדרגתו אז, והוא התוודה על רגעים, אבל אחרת מה נאמר ומה נדבר.

החשש מאכילת שכר המצוות בעולם הזה

והנה מה שהזכרנו מהגר"א לופיאן זצ"ל, שאין לאדם סיבה להרגיע את עצמו ממה שעברה עליו השנה בטוב, זהו אפילו מצד הגשמיות, שאי אפשר לדעת מה נגזר עליו, כי יתכן שכבר קיצרו משנתו והוא אינו יודע מזה.

אבל באמת יש בזה עוד ענין, שהרי כתוב בסוף פרשת ואתחנן (ז, י) 'וימשלם לשונאיו אל פניו להאבידו', ופירש רש"י והתרגום שם 'בחייו משלם לו גמולו הטוב כדי להאבידו מן העולם הבא', והיינו שרשעים אם הם עושים מצוות ומעשים טובים, משלמים להם את השכר בעולם הזה, ועל החטאים ייענשו בעולם הבא, ואילו הצדיקים להפך, עבור החטאים מקבלים עונש בעולם הזה, ואת שכר המצוות מקבלים בעולם הבא, והרי חיי הנצח הם העיקר!

והטעם להנהיגה זו הוא מפני שהרשעים רוצים עולם הזה, ומחשיבים את העולם הזה ואינם מחשיבים את העולם הבא, ולכן נותנים להם מן השמים את מה שהם רוצים, ואם מגיע להם שכר עבור מעשים טובים, הם יקבלו רק עולם הזה ולא יותר, ועולם הבא אינם מקבלים, מפני שאינם רוצים ואינם מחשיבים את זה, אבל צדיקים רוצים עולם הבא ולא עולם הזה, וכל העולם הזה הוא רק אמצעי כדי להגיע לעולם הבא, וכיון שהם רוצים עולם הבא נותנים להם עולם הבא, ואם יש להם חטאים נותנים להם את העונש בעולם הזה, כדי שיבואו לעולם הבא נקיים מן החטא ולא ייענשו שם.

הסייעתא דשמיא לתשובה באלול

אנו עומדים בחודש אלול, כבר אחרי ראש חודש, ועוד מעט יהיה ראש השנה, שהוא יום דין, ועשרת ימי תשובה, שהם זמן של תשובה, כמו שאמרו חז"ל (ר"ה יח, א) דרשו השם בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים. 'דרשו השם' כי אז זה 'בהימצאו', והוא זמן שהתשובה מתקבלת, ויש בו קרבת אלוקים, 'קראוהו בהיותו קרוב'. וזהו חסד מן השמים, שאף על פי שכבר היה דין בראש השנה, וכבר היה פסק דין, עדיין יש עשרת ימי תשובה, ואפשר לעשות תשובה, ובסופם ביום כיפור יש כפרה.

וחודש אלול זה ימי הרחמים, והוא זמן של ארבעים יום מראש חודש אלול עד יום הכיפורים, שאז היו הארבעים יום האחרונים שעלה משה רבינו למרום, והם ארבעים ימי רחמים שהקב"ה נרתצה לישראל ומחל להם על חטא העגל, וכל שנה בימים אלו חוזרת ההשפעה הזו של מידת הרחמים.

וענין מידת הרחמים הוא, מפני שיש חטא, וצריכים רחמים, כי על חטא יש דיני שמים, אבל אפשר לחזור בתשובה, וחודש הרחמים הוא זמן של סייעתא דשמיא לתשובה, ואחר כך בעשרת ימי תשובה זה עוד יותר, אבל גם אלול הוא זמן של סייעתא דשמיא מיוחדת לתשובה.

ולכן תוקעים בשופר בכל חודש אלול, כי השופר מעורר לתשובה, כמו שכתוב (עמוס ג, ו) "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו", והיינו שבדרך הטבע קול השופר מחריד - סתם בעניינים גשמיים, ופה בעניינים רוחניים זה מעורר לתשובה, וזהו טעם המנהג של תקיעת שופר לפני ראש השנה, כדי לעורר לתשובה, וגם אומרים מזמור לדוד השם אורי, שהוא תפילה על תשובה, ומבקשים בו בקשות על רוחניות "אחת שאלתי מאת השם אותה אבקש, שבתי בבית השם כל ימי חיי" וגו', "הורני השם דרכך" וגו'.

תפילה והשתדלות על רוחניות

והנה בפסוק נזכרו שני עניינים: 'אחת שאלתי ו'אותה אבקש', ויש לפרש כי שאלתי זו בקשה, כי שואל הוא לשון מבקש, שמבקש טובה, וזהו אחת שאלתי מאת השם - שמבקשים רחמים וסייעתא דשמיא לשבתי בבית השם ולהרני השם דרכך, ואחר כך מוסיפים אותה אבקש - וכאן הפירוש השתדלות, כי בקשה היא לשון השתדלות, כמו (אסתר ב, כג) ויבוקש הדבר וימצא, וכמו (שמואל א' ט, ג) בקש את האתונות, דהיינו לחפש, כי כשאבד איזה דבר, מבקשים ומחפשים אותו, ובקשה פירושה השתדלות.

ואם כן 'אחת שאלתי זה תפילה, ו'אותה אבקש' זה השתדלות, כי צריכים תפילה על סייעתא דשמיא לתשובה, וצריכים גם השתדלות, ויש דרכים האיד להתעורר לתשובה, וצריכים להשתדל בהם.

וידוע שרבי ישראל סלנטר אמר כי בדוק ומונסה שתפילה על רוחניות עוזרת, אם אדם מבקש על רוחניות, כגון על הצלחה בתורה, ועל יראת שמים יותר, יש תפילות על יראת שמים, כפי שמבקשים באהבה רבה ויחד לבבנו לאהבה וליראה, ומבקשים בזה סייעתא דשמיא על יראת שמים, לאהבה וליראה, ובדוק ומונסה שבתפילה על רוחניות זוכים לסייעתא דשמיא.

ובאמת זה דבר פשוט, מפני שהרי אמרו חז"ל (יומא לח, ב) הבא ליטרה מסייעין אותו, ורק צריך להיות בא ליטרה, שירצה באמת, ויהיה עם שאיפה אמיתית, ועוד אמרו חז"ל (ברכות נ, א) הרחב פיך ואמלאהו ההוא בדברי תורה כתיב, והיינו שעל ענייני רוחניות כתוב הרחב פיך - ואמלאהו, ומה שתבקש תקבל, זהו כוח התפילה על רוחניות.

ומאחר שחודש אלול הוא הזמן של ימי הרחמים, לכן בישיבות הוסיפו בו רבע שעה ללימוד המוסר, ומלבד החצי שעה הקבועה לזה כל השנה לפני מעריב, מוסיפים עוד רבע שעה של מוסר לפני מנחה, כי עם התפילה צריך גם השתדלות, כמו שנאמר אחת שאלתי - אותה אבקש, ולימוד המוסר הוא ההשתדלות שאנו עושים, אבל אם לא עושים השתדלות מה מגיע ובמה נזכה.

אין ראייה ממה שעברה השנה בלי קשיים

ויש עוד ענין ששמעתי פעם מהגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל, שדיבר על כך שלפעמים אדם חושב, היות והשנה שעברה עברה עליו בלי קשיים מיוחדים, סימן שהוא צדיק, כי הרי היה ראש השנה ויום הדין, ולבסוף עברה השנה והייתה שנה טובה, ואם כן סימן שהוא צדיק.

ואמר הגר"א לופיאן זצ"ל שאין זה נכון, ואין ראייה מהשנה שעברה שיצא זכאי בדין, מפני שכבר כתב הראב"ד בהשגות על הרמב"ם (הלכות תשובה ג, ב) כי מה שאמרו חז"ל שבראש השנה רשעים נחתמים לאלתר למיתה, אין הכרח

מכובד כמוהו, והיה שמח יותר שאותו אדם לא היה עושה מעשים טובים ולא היה מכובד, זה נקרא שונא השם.

והרי באמת כל מעשים טובים תלויים בזכויות קודמות, ועם זכויות זוכים לעשות מעשים טובים, ובפרט זיכוי הרבים, כמו שאמרנו (אבות ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים, קודם זכה ואחר כך זיכה, וכן כל מעשים טובים תלויים בזכויות קודמות, ואם אחד עם זכויות עושה מעשים טובים וממילא הוא גם מכובד, והשני צרה עינו ואכפת לו למה הוא מכובד ומפני הקנאה היה רוצה שלא יהיה מכובד, זה נקרא שונא השם!

כי הרי האדם שעושה מעשים טובים הוא עבד השם, ועושה עבודת השם, ואם לשני אכפת למה הוא עובד השם, וצר לו בלבו על אחרים שעושים מעשים טובים ובוזא אנשים מחשיבים אותם, וחושב הלוואי שלא היו עושים את המעשים הטובים האלה, הרי הוא שונא השם, כי יש עבד למלך, והוא לא רוצה שלמלך יהיה עבד, ונקרא שונא השם, מחמת המחשבה שבלב! ומפסיד בזה את העולם הבא. כך כתב בשערי תשובה במדרגה העשירית. וזהו דבר שבלב, שהוא רק משהו בלב, ומאד יכול להיות דבר כזה, כי כן הוא טבע האדם.

עם אמונה אין קפיא ותועמות

והנה יש עוד דבר ששייך ללב וכבר דיברנו על זה, שהאמת מה שצריך להאמין הוא, שהכל בידי שמים, כל מה שקורה יאיתי ומה שקורה עם אחרים הכל בידי שמים, ויש סיבה לכל דבר, כי כל דיני שמים הם אמיתיים, לפי האמת, וכל דעביד רחמנא לטב עביד, הכל לטובת האדם, ואם יש לאדם קשיים הרי זה לטובתו, ומן השמים רוצים את טובתו, ונותנים לו קשיים לטובתו, ועל פי רוב זה מידה כנגד מידה, וכן אמר לי לאחרונה אדם שהיו לו קשיים ובדק וראה שהם מידה כנגד מידה, והכל מן השמים ולטב עביד – לטובת האדם, שזה יתן לו זכויות, כי הקשיים נותנים זכויות, והאדם מתעורר לתשובה על ידם, ולכן באמת אין סיבה להקפיד על מישוה, כי הכל בידי שמים.

ואמנם מציינו במשנה (בי"מ עה, ב) השוכר את האומנין והטעו זה את זה יש להם תרעומת, והיינו שיכול להיות שאדם יתרעם ויהיה אכפת לו על השני למה הוא התנהג כך, ויש היתר של תרעומת, ומותר לו שתהיה לו תרעומת על השני ואינני יודע מה הביאור בזה, שהרי הכל בידי שמים, ומדוע שתהיה תרעומת, ומהו ההיתר לזה, הרי כל מה שקרה וכל הקושי שלו הוא בידי שמים, ומה שייך תרעומת, ואינני יודע ביאור בזה (וראה מה שהובא בזה בספר אור ישראל קונטרס נתיבות אור עמוד נ"ח בשם הגרי"ס זצ"ל).

באלול יש ניסיונות, ואם עומדים בהם – זוכים!

ועל כל פנים אנו עומדים עתה בימי אלול, שהם ימי הרחמים, ויש בהם סייעתא דשמיא לתשובה, ומצד שני ידוע שיש ניסיונות באלול, כי השטן היצר הרע לא רוצה שיחזור בתשובה, וכפי שאנו זוכר תמיד באלול היו ניסיונות וקשיים להסיח דעת מהתשובה, וצריכים סייעתא דשמיא מיוחדת לזכות שלא יהיו הפרעות לחזור בתשובה באלול, בימי הרחמים, צריכים סייעתא דשמיא וצריכים זכויות לזה, וכל הקשיים הם ניסיונות, ולפי הקשיים כך הזכויות! ומן השמים נותנים קשיים כדי לעמוד בניסיון.

וכבר כתב המסילת ישרים בפרק א' שכל ענייני העולם הם ניסיונות לאדם, העוני מצד אחד והעושר מצד אחד, כמו שנאמר פן אשבע וכיחשתי וגו' ופן אורוש וגנבתי, וכל המצבים הם ניסיונות שצריך לעמוד בהם.

והעצה היא רק על ידי לימוד המוסר, וכרגיל בישיבות לומדים מוסר חצי שעה לפני מעריב, ובאלול מוסיפים רבע שעה לפני מנחה, ואין זו מידת חסידות, אלא זה דבר שהוא באמת הכרחי בשביל הרוחניות, כי צריך להיות בא ליטהר, והבא ליטהר מסייעין אותו, אבל האיך באים ליטהר? – אם עוסקים בטהרה ולומדים את ספרי המוסר, שערי תשובה, חובות הלבבות, מסילת ישרים, וארחות צדיקים, זהו בא ליטהר, וספרי המוסר הם התבלין ליצר הרע.

בעזרת השם נזכה כולנו להיות מחווקים ולעמוד בניסיונות בחודש אלול, ונזכה לתשובה שלמה ולכתובה וחתימה טובה.

ובאמת יש תפילה מהשל"ה (מסכת תמיד נר מצוה אות קלד) שלא לאכול את שכר המצוות בעולם הזה: "יורא אנכי מאד לנפשי שלא יהיה חס ושולם העושר שמור לי לרעה להאכילני המעט מזכויותי שבידי. ובאם הוא כן, קח נא את ברכתך ואל אראה ברעתי לעולם הבא עולם הנצח. ובאם רצונך הטוב למהיב ולא למשקל, תן בלבי ובלב כל הנלווים אלי שלא להשתמש במתנותיך לתענוגים גופניים. יתפרנסו ממנו בעלי תורה, אנשים כשרים אנשים הגונים, עשות צדקה הרבה וגמילות חסדים לקרובים ולרחוקים, ודבר השם יקום", ע"כ. והיינו שאם אדם חי חיים טובים בעולם הזה, הוא צריך לחשוש שמא זה שכר המצוות, ונותנים לו עולם הזה במקום העולם הבא.

ואם כן מי יודע מה איתנו ומה המדרגה שלו, הרי אדם אינו יכול לדעת, ואף אם הוא עושה מעשים טובים, אבל האם הוא עושה כמה שהוא יכול? וכי זהו המקסימום שהוא יכול לעשות, והאם אין לו שום חטא? הרי זה לא מסתבר, והאדם חייב לעשות כבוד שמים עם כל כוחותיו, כי לשם כך ניתנו לו הכוחות, כמו שאמרנו חז"ל בסוף פרקי אבות כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר (ישעיה מג, ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, ותכלית כל הבריאה הוא לכבוד שמים, ואם לא עשה כבוד שמים כמה שהוא יכול וחסר משהו, כבר אינו צדיק.

ולכן אין אדם יכול לדעת מה מדרגתו, ואף אם עברה עליו השנה בטוב, והוא חי חיים טובים, אין מכך ראייה על מדרגתו, כי יכול להיות שזה שכר מצוותיו בעולם הזה, וצריך לחשוש שמא הוא אוכל את שכרו בעולם הזה, ומה שיש לו חיים טובים זה על חשבון העולם הבא, ואי אפשר לדעת מה באמת מדרגתו.

וכל אדם צריך לחשוש, כי הרי זה נדיר מאד שמגיל בר מצוה לא יהיה חטא, ואיני יודע אם יש דבר כזה, וממילא אי אפשר לדעת את מדרגתו, ושמא הוא אוכל את שכרו בעולם הזה, כמו שכתוב בשל"ה.

ביאור בקשת 'חיים' ו'חיים טובים'

יודע עוד מהגרי"א והרמח"ל על מה שאומרים בתפילות הימים הנוראים "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים", ואחר כך אומרים "וכתוב לחיים טובים", "בספר חיים וכו' לחיים טובים ולשלום", ומבקשים על חיים ועל חיים טובים, וצריך ביאור מה הם 'חיים' ומה הם 'חיים טובים'?

ופירושו בזה הגרי"א והרמח"ל (מאמר החכמה) כי סתם חיים הם חיי הנצח, ועל זה מבקשים זכרנו לחיים – שזוכה לחיי הנצח, כי ראש השנה הוא יום הדין גם על חיי הנצח, על העולם הבא, ועל זה מבקשים תחילה שזוכה לעולם הבא, והאיך? לא משנה באיזו צורה, ויכול להיות גם על ידי ייסורים, שגם זה כדאי, כי כדאי לסבול קשיים בשביל העולם הבא.

ואחר כך מבקשים עוד על חיים טובים, וזו כבר בקשה נוספת, שגם בעולם הזה יהיו לנו חיים טובים בשביל העולם הבא, ונחיה חיים טובים בלי קשיים, כדי שנוכל לעשות יותר מעשים טובים ולזכות בהם לעולם הבא, ומבקשים סייעתא דשמיא לזה, שיהיה לנו עולם הבא לא על ידי קשיים, אלא גם עם חיים טובים בעולם הזה. אך על כל פנים העיקר והמטרה הוא לזכות לעולם הבא. ולזכות לעולם הבא אפילו על ידי קשיים זה כדאי, אך מבקשים סייעתא דשמיא גם לחיים טובים בעולם הזה – בשביל העולם הבא, שהעולם הזה הוא אמצעי לעולם הבא, וזהו חיים טובים. כך מפרשים הגרי"א והרמח"ל.

ובעמדתנו בחודש אלול צריכים השתדלות לעסוק בתשובה ובתיקון המעשים כדי שזוכה בדין לחיים ולחיים טובים.

מחשבה שבלב המפסידה עולם הבא

אמנם כאמור אין זה פשוט לדעת מה הם החטאים, ויתכן שיש לאדם חטאים ואינו יודע כלל שהם חטא, ואף יכול להיות חטא חמור מאד, והאדם אינו יודע מכך, ובשערי תשובה בשער השלישי האריך לבאר כל מיני חטאים שיכולים להיות, וחילק לעשר מדרגות, והמדרגה העשירית היא חטאים המפסידים עולם הבא, וכתב שם כי יכול להיות שאדם מפסיד עולם הבא עבור חטא שבלב, שחושב מחשבה טבעית, שבדרך הטבע יכול להיות שיחשוב כן, ומפסיד בזה את העולם הבא, ויהיה לו גיהנום, על משהו שבלב!

וכתב זאת לגבי כת שונאי השם שאין להם חלק לעולם הבא (שי"ג קנט-קס) וזה לשונו: "וענין שונאי השם נמצא לפעמים גם באנשים שהם עושים המצוות ונזהרים מכל עבירה במעשה ובלשון, אם נפשם רעה ובקרב לבם יקשה להם כאשר חבריהם עוסקים בתורה, וירע בעיניהם בהיות בני אדם עובדים את השם ויראים מלפניו, כאשר תאמר על האיש אשר לא יחפוץ שיכבדו בני אדם את המלך ויעבדוהו, כי הוא שונא את המלך", ע"כ.

והיינו שאם אדם רואה אחד שעובד את השם, וממילא גם מכבדים אותו על זה, שכן המציאות בדרך כלל, שמי שעושה מעשים טובים הוא מכובד, וכן אמרו (אבות ד, א) איזהו מכובד המכבד את הבריות, והיינו כיון שהוא עושה מעשים טובים ומכבד אחרים, גם הוא בעצמו מכובד ומכבדים אותו, ואם מישוה רואה אדם כזה שעושה מעשים טובים ומכבדים אותו, וצרה עינו בכבודו, ואכפת לו למה הוא עושה את המעשים הטובים האלה ומדוע אני אינני עושה אותם ואינני

בס"ד הודעה משמחת

הופיע ויצא לאור ספרו החדש של רבינו שליט"א

הערות וביאורים עמ"ס סנהדרין מכות

כמו כן בשבוע הקרוב יופיע אי"ה הספר **אשריך**

משאות חיזוק, חינוך והדרכה, שנשא רבינו שליט"א

בביהמ"ד הגדול שערי תבונה ירושלים

להזמנות מרוכזות ניתן לפנות בטל. 0527600485

לעילוי נשמת האשה החשובה
מרת **יוטא רייזל** ע"ה
בת ר' שלמה זלמן בנימין הי"ד
נלב"ע ר' אלול תשס"ג - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת **חנה** בת **נעמה ויקטוריה** ע"ה
אשת חבר להגה"צ רבי משה מלכה זצ"ל
נלב"ע ש"ק ד' אלול תשע"ג - תנצב"ה

לעילוי נשמת
הר"ר **בנימין וייס** ז"ל
ב"ר ברוך שלום ז"ל
נלב"ע י' אלול תשע"ג - תנצב"ה

לעילוי נשמת
ר' **סנדר ליפא** ב"ר **יעקב** זצ"ל
נלב"ע כ"ח מנ"א תשע"ח
תנצב"ה